

MİLLİ MÜCADELE'DE İZMİR'E DOĞRU GAZETESİ

Erol KAYA*

ÖZET

İzmir'e Doğru Gazetesi, 16 Kasım 1919-27 Haziran 1920 tarihleri arasında toplam 74 sayı olarak Balıkesir'de yayınlanmıştır. Gazetenin yayın kadrosu üç kişiden oluşmaktadır: Esat Çınar, Mustafa Necati ve Hüseyin Vasıf beyler. İlk zamanlar haftada iki gün yayınlanan gazete, daha sonra haftalık yayın sayısını üç güne çıkarmıştır.

İzmir'e Doğru Gazetesi'ni dönemin diğer gazetelerinden ayıran en önemli özelliği, Milli Mücadele'yi kesintisiz olarak desteklemesi ve Batı Anadolu'da çıkan bir gazete olmasına rağmen Anadolu'da oluşan bağımsızlık ve mücadele ruhunu tam olarak yansıtmasıdır.. Nitekim, "Harekât-ı Milliye'nin hadim ve mürevvicidir" şeklinde hedefini belirleyen gazete, "Amal-i Milliyeyi müdafaa edecek yazılar kabul edilir" şeklindeki ifadesi ile de Müdafaa-i hukuk şuurunu uyandırma hedefini açıkça ortaya koymuştur.

İzmir'e Doğru Gazetesi, Anadolu'nun işgali müddetince adeta bağımsızlık isteğinin en önemli temsilcilerinden birisi olmuştur. İtilaf Devletlerinin propagandalarına karşı halkın direnme gücünü ve moralini hep ayakta tutmaya çalışmıştır. Bir anlamda cephe gerisini tutarak cephede verilen mücadeleye destek olmuştur. İzmir'e Doğru Gazetesi, verdiği haberlerde ağırlıklı olarak Batı Anadolu'yu öne çıkarmasına rağmen, sadece Batı Anadolu'da değil, Anadolu'nun işgale uğramış bütün bölgelerinde dikkatle izlenen bir gazete olma özelliğini kazanmıştır. Bu yönüyle İtilaf devletlerinin sıkı bir takibine maruz kalmıştır.

Gazete, bir yandan cephe haberlerini yayınlarken diğer yandan da halkın içinde bulunduğu durum hakkındaki haberlere de geniş yer vermiştir. Özellikle Batı Anadolu'nun içinde bulunduğu durumu bütün çıplaklığıyla veren haberlere gazete sütunlarında sıkça rastlanmaktadır. Haberler verilirken Türk halkının maneviyatını yükseltici ve insanları ümide sevk edici bir surette verilmesine azami dikkat gösterilmiştir. İzmir'e Doğru Gazetesi sadece Anadolu halkı tarafından değil, Anadolu'nun durumunu dikkatle takip eden yabancı kurum ve basın tarafından da dikkate alınan bir gazete olma özelliğini hiç kaybetmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Basın, İzmir'e Doğru Gazetesi, Milli Mücadele, İtilaf Devletleri

THE NEWSPAPER TO İZMİR" IN THE NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

"The Newspaper To İzmir" Was published as 74 issues between November 16, 1919 and June 27, 1920. At first, the newspaper was published two days in a week, and then three days in a week.

The most important feature, which apart from the other newspapers of that period, of "The Newspaper to İzmir" is to support The National Struggle throughly. The newspaper became one of the most important representatives of the independence desire in fact in the occupation period of Anatolia.

"The Newspaper To İzmir, which placed to the news came from the sources in İzmir and its surround ratherly in the first periods, noticed to give news from every places of Anatolia as from the first days of the year of 1920.

Keywords: Press, National Struggle, To İzmir.

* Yard. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

Giriş

Milli Mücadele tarihi içerisinde basının çok önemli bir yeri vardır. Basın organlarının önemli bir kısmının toplandığı İstanbul'da bazı gazeteler (Tasvir-i Efkâr, Vakit, İleri gibi) Milli Mücadele'yi destekler ve o yönde yayın yaparlarken, bazı gazeteler de (Peyam-ı Sabah, Alemdar gibi) Milli Mücadele aleyhtarları yayınlar yapmakta idiler. Anadolu'da çıkan gazetelerin büyük bir çoğunluğu ise Milli Mücadele taraftarları idiler.

Anadolu gazeteleri içerisinde, Balıkesir'de çıkan İzmir'e Doğru Gazetesi'nin ayrı bir önemi vardır. Zira, İzmir'in işgalinden sonra Batı Anadolu'nun en güçlü Kuva-yı Milliye yapılanmalarından birisi olan ve topladığı kongrelerle de Milli Mücadele tarihindeki mümtaz yerini alan Balıkesir'de çıkan İzmir'e Doğru Gazetesi, hem Kuva-yı Milliye'nin sözcülüğünü yapmış hem de Yunanlılara karşı direnişin adeta sembolü haline gelmişti. İzmir'e Doğru, yayımlandıktan sonra etki alanını o kadar genişletip Yunan makamlarını da o kadar rahatsız edecektir ki, Yunanlılar tarafından gazetenin yazarları hakkında idam, gazeteyi okuyanlar hakkında da hapis cezaları verilecekti.

İzmir'e Doğru Gazetesi, Batı Anadolu bölgesinde Milli Mücadele'nin nasıl ve hangi şartlar altında gerçekleştirildiğini sayfalarında bütün açıklığıyla veren bir yayın organıdır. Özellikle halkın milli Mücadele içerisindeki yeri ve bu mücadeleye bakışı çok canlı bir şekilde verilmiştir. Dolayısıyla, bu Gazete'nin incelenmesiyle, yayımlandığı sekiz aylık bir dönem için de olsa, Yunan işgalinin en fazla hissedildiği ve Milli Mücadele'nin askeri cephesinin büyük oranda gerçekleşeceği Batı Anadolu bölgesinde yaşananları adeta birinci elden öğrenmiş olacağız.

İzmir'e Doğru Gazetesi'nin incelendiği bu makalede, önce gazetenin yayınlanma amacı ve yayın kadrosunu oluşturan kişiler üzerinde durulacaktır. Daha sonra, İzmir'e Doğru'nun en önemli kısmını oluşturan başyazılar ve bu başyazıların konuları verilecektir. Son olarak da, gazetede yer alan diğer başlıca haber ve yazılardan örnekler verilecektir.

A- İzmir'e Doğru Gazetesi'nin Yayınlanmaya Başlaması

9 Mayıs 1921 tarihini taşıyan bir askeri beyanname ile Anadolu'da Yunan yönetimi altında bulunan yerlerde yayınlanan bütün gazetelere sansür konuldu. Böylece Yunan yönetimi kendi sansürünü kurmuş oluyordu. Gazeteciler, yayınlanacak gazetelerin müsveddelerini İzmir'deki matbuat kalemine vermek zorunda idiler. Anadolu'nun Yunan işgali altındaki yerlerle, Yunanistan'da çıkan Türkçe gazeteler dışındaki Türkçe yayınların sansür dairesinin izni alınmaksızın buralara sokulmaları kesinlikle yasaklanıyordu. Bu durumda, işgal altındaki yerlere girmesine izin verilecek yayınlar, özel bir mühürle damgalanacaktı. Bu buyruğa uymayanlar, İzmir'de bulunan "*Fevkalade Divan-ı Harb*" tarafından beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılacaklardı¹.

İzmir'e Doğru Gazetesi, çalışmalarını 22 Eylül 1919 tarihinde tamamlayan Üçüncü Balıkesir Kongresi'nin sonunda, kamuoyunu Kuva-yı Milliye konusunda aydınlatacak ve uyaracak bir yayın organının çıkarılmasının kararlaştırılması sonucunda yayın hayatına başlayacaktır².

Mücteba İlgürel, İzmir'e Doğru Gazetesi'nin çıkışı ile ilgili olarak şu değerlendirmede bulunmaktadır:

"Balıkesir'de Kuva-yı Milliye'nin sesini bütün yurda hatta yurt dışına duyuracak bir gazetenin yayını düşünüldü. Bu görevi Vasıf Çınar ve Esat Çınar büyük bir şevk ve heyecanla üstlendiler. Henüz Balıkesir'e gelmiş bulunan bu

¹ Zeki Arkan, *Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922)*, Ankara 1989, s. 12.

² Tülay Alim Baran, *Vasıf Çınar ve İzmir'e Doğru Gazetesi Yazıları*, İstanbul 2001, s. 43.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

vatanperver gençler yayın hazırlıklarını memnuniyetle yerine getirdiler. Daha sonra Mustafa Necati de onlara katıldı. Esat Çınar’ın hatıralarından nakleden Hayrettin Karan “Kuva-yı Milliye’nin nâşir-i efkârı olmak üzere” bir gazete çıkarılmasına karar verildiğini söylemektedir. Heyet-i Merkeziye önce yüz liralık bir tesis sermayesi ayırdı. Gazete, İzmir’in kurtuluşu için çalışan Kuva-yı Milliye’nin sesi olacağından, adının “İzmir’e Doğru” olması kararlaştırıldı³.

61. Fırka Kumandanı olan Kazım Özalp Bey ise hatıralarında, İzmir’e Doğru Gazetesi hakkında şunları yazmaktadır:

“Kuva-yı Milliye’nin gayesini bütün dünyaya ilan etmek ve meşru emelimizi bütün memlekete anlatmak düşüncesiyle Balıkesir’de bir gazete neşretmeyi faydalı gördük. Mustafa Necati Bey’in idaresi altında, Vasıf Bey ve kardeşi Esat Bey tarafından bu görüşe hizmet için Balıkesir’de “İzmir’e Doğru” gazetesi 16.11.1919 tarihinden itibaren çıkarılmaya başlandı. Bu gazetenin o zaman bizlere çok hizmetleri ve faydası oldu. Her şeyden evvel müdafaa hareketinin içinde çalışanlar bütün mevcudiyetleriyle hissettikleri vatani heyecanı etrafa yayıyorlardı. Ayrıca cephedeki çarpışmalar ve diğer hadiseler de muntazam yayınlanarak halkı vaziyetten günü gününe haberdar etmek imkanı oluyordu. Bu sebeple İzmir’e Doğru’nun nüshaları herkes tarafından aranıyor ve heyecanla okunuyordu. Gazetenin İzmir’e sokulması Yunanlılar tarafından yasaklanmıştı. Bununla beraber İzmir’deki Türkler bu gazeteyi arıyor ve bir nüshasına çok fazla bedel vererek temin ediyorlardı. Bu suretle gittikçe yayılan milli hareketten haber alıyor ve ileriye güvenle bakmak kuvvetini buluyorlardı⁴.”

Böylece, Yunan işgaline karşı mücadele etmek amacıyla kurulmuş olan Kuva-yı Milliye’nin amacını bütün dünyaya ilan etmek, halkı bu dava etrafında toplamak, cephelerde meydana gelen bütün gelişmeleri halka anlatarak halkın moralini yüksek tutmak, kısaca bu meşru davayı bütün dünyaya anlatmak amacıyla Balıkesir’de İzmir’e Doğru Gazetesi çıkarılmaya başlanmıştı.

Gazetenin sahipliğini Esat Bey, sorumlu müdürlüğünü Vasıf Bey, başyazarlığını ise Mustafa Necati Bey yürütüyordu. Mustafa Necati Bey’in ateşli yazıları, halkın Kuva-yı Milliye’ye verdiği desteği daha da arttırmıştı. Gazetenin tirajının artmasında önemli hizmetleri olmuştu. O heyecanlı günlerde halk İzmir’e Doğru’yu gazeteden ziyade bir bayrak olarak görüyordu⁵.

İlk sayısı 16 Kasım 1919 günü çıkan İzmir’e Doğru Gazetesi, 27 Haziran 1920 tarihine kadar toplam 74 sayı olarak yayınlanmış, Balıkesir’in Yunan işgali altına girmesinden itibaren (30 Haziran 1920) ise yayınlanma imkânı bulamamıştır. İzmir’e Doğru Gazetesi, yayınına, pazar ve çarşamba günleri olmak üzere haftada iki gün olarak başlamış, 28 Ocak 1919 tarihinde ise cuma, pazar ve çarşamba günleri olmak üzere haftada üç gün yayınlanmıştır. Ancak kâğıt sıkıntısı baş gösterince, 31 Mart 1920 tarihinden kapanıncaya kadar tekrar haftada iki gün (pazar ve çarşamba) yayınlanmıştır. Başlangıçta nüshası iki kuruştan satılan gazete, 30 Kasım tarihinden itibaren 100 paradan satılmaya başlamıştı⁶. İlk sayfasında, başlığın hemen altında yer alan “Hareket-i Milliye’nin hadim ve mürevvicidir” ifadesiyle takip edeceği yol, “Amel-i Milliye’yi müdafaa

³ Mücteba İlgürel, *Milli Mücadele’de Balıkesir Kongreleri*, İstanbul 1999, s. 150. Gazeteye “İzmir’e Doğru” isminin konulması, Ömer Sami Coşar’a göre şöyle olmuştur: “Gazeteye konulacak isim konusu, Esat, Vasıf ve Mustafa Necati beyler arasında tartışılmıştı. Esat Bey, amaçlarını açıklayacak “İzmir’e Doğru” üzerinde ısrar ediyor, buna karşılık “Mücadele-i Milliye”, “Kuvayı Milliye” gibi isimlerde ileri sürülüyordu. Gazetenin ismine karar verildikten sonra, Balıkesir’de mümkün olmadığı için, başlığın klişesini yaptırmak üzere İstanbul’daki dostlara sipariş verilecekti. Esat Bey, bu durumdan faydalanıp bir emri vaki yaparak, Bandırma’dan kalkan vapura “İzmir’e doğru” ismiyle sipariş vermişti. Olup bitti karşısında kalan Vasıf ve Mustafa Necati, diğer isimler üzerinde durmaktan vazgeçmişlerdi.” (Ömer Sami Coşar, *Milli Mücadele Basını*), İstanbul (Tarihsiz), s. 25-26.)

⁴ Kazım Özalp, *Milli Mücadele I 1919-1922*, Ankara 1985, s. 71.

⁵ İlgürel, *Milli Mücadele’de Balıkesir Kongreleri*, s. 151.

⁶ *İzmir’e Doğru*, 30 Teşrin-i sani 1335 /Kasım 1919.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

edecek yazılar kabul edilir” ifadesiyle de yayınlanma amacı açıkça ortaya konmuştur⁷.

Gazetenin idarehane adresi; “Balıkesir: Kuva-yı Milliye Karargâhında Daire-i Mahsusâ” olarak verilmiştir ki burası Halit Bey’in konağıdır⁸. Satış yeri ise Hükümet Caddesi’nde Alemdar-zâde Kamil Efendi’nin dükkanı idi⁹. 16 Kasım 1919 tarihinde basılan İzmir’e Doğru Gazetesi’nin ilk nüshası, Vilâyet matbaasının kırık dökük harf kasaları ve elle güçlkle çevrilen hantal baskı makinesinde bin adet basılmıştı. Bir kısmı bedava Kuva-yı Milliye cephelerine yollanmış, geri kalanı da kasabalara ve köylere gönderilmişti. Gazetenin ilk nüshaları görüldükten sonra her taraftan talepler gelmeye başlayınca 27 Kasım 1919 tarihinde yayınlanan dördüncü sayı üç bin adet olarak basılmıştı. İzmir’e Doğru’nun önemli bir kısmı dağıtılıyordu. Fakat aboneleri de mevcuttu. İdare Müdürü olan Avni Bey tarafından takip edilen abonelik sisteminde sürekli olarak aksamalar meydana geliyor ve bu aboneliklerin paralarının tahsili çoğu zaman mümkün olamıyordu¹⁰.

Gazetenin başyazıları Vasıf Bey ve Mustafa Necati tarafından yazılıyordu. Gazetede ilk başyazı, Mustafa Necati Bey tarafından kaleme alınan ve “Mister Balfor’un Nutku” başlığıyla gazetenin 4 Aralık 1919 tarihli nüshasında yer almıştır. Mustafa Necati Bey, müfreze kumandanı olarak cepheye gittiği dönemlerde ise (özellikle Şubat-Mart-Nisan 1920) başyazılar Vasıf Bey tarafından yazılmıştır. Mustafa Necati Bey’in, yapılan seçimler sonucu Saruhan Mebusu olarak seçilip, 29 Nisan 1920 tarihinde Ankara’ya hareket etmesi üzerine¹¹ bu tarihten sonraki bütün başyazılar Vasıf Bey tarafından kaleme alınmıştır.

B- İzmir’e Doğru Gazetesi’nin İki Önemli Siması: Mustafa Necati ve Vasıf (Çınar) Beyler

1. Mustafa Necati Bey

Gazetenin başyazarlığını yürüten Mustafa Necati Bey, 1894 yılında İzmir’de dünyaya gelmiştir. Horasan’dan Anadolu’ya gelip Darend’e yerleşen Ahmet Han’ın onuncu batında torunu olan Mustafa Necati Bey’in babası Darendeli Halit Bey, annesi Elbistanlı Mustafa Necati Efendi’nin kızı Naciye Hanımdır. Dedesi Mustafa Efendi torunu dünyaya gelmeden iki-üç ay evvel vefat ettiğinden torununa onun adı verilmiştir. Mustafa Necati her ne kadar İzmir’de doğmuş ise de ecdadı ve babası Halit Bey gibi Darendelidir¹².

Çocukluğu İzmir’de geçen Mustafa Necati, ilk ve orta öğretimini İzmir’de tamamladıktan sonra yükseköğretim için İstanbul’a gitmiş ve İstanbul Hukuk okulunu bitirdikten sonra İzmir’e dönerek avukatlık ve İzmir Kız Öğretmen Okulu’nda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Daha sonra yakın arkadaşı olan Hüseyin Vasıf (Çınar) Bey’le birlikte 1915 yılında Özel Şark Mekteb-i İdadisi’ni kurmuşlardır. Bu sırada bir süre de Aydın-Kasaba Demiryollarında Hukuk Müşavirliği görevini yürütmüştür¹³.

Birinci Dünya Savaşı sonrası mütareke döneminde Mustafa Necati, İzmir’deki dağınık güçlerin bir araya toplanarak ülke çıkarları doğrultusunda

⁷ *İzmir’e Doğru*, 16 Teşrin-i sani 1335 /Kasım 1919.

⁸ “O günlerde Balıkesir’de, Halit Bey’in konağının birkaç odasını “Kuva-yı Milliye Karargâhı” yapmışlardı. Bu öyle bir karargahtı ki cepheleri yaygın, düşmanı bol fakat silahla cephanesi kıt, efrağı da dağınık, irtibatsız ve çok noksandı”. (Coşar, *Milli Mücadele Basını*, s. 25.)

⁹ *İzmir’e Doğru*, 23 Teşrin-i sani 1336 /Kasım 1919.

¹⁰ Coşar, *Milli Mücadele Basını*, s. 26-27, 28.

¹¹ *İzmir’e Doğru*, 24 Kanun-ı sani 1336 /Ocak 1920.

¹² Hüseyin Rağıp Uğural, “Mustafa Necati’nin Ecdadı ve Kimliği”, *Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu*, Ankara 1991, s. 186-187.

¹³ M. Rauf İnan, “Mustafa Necati (Mustafa Kemal’in Maarif Vekili)”, *Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu*, Ankara 1991, s. 190.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

örgütlenmesi gerektiğini savunanların başında gelmektedir. Bu amaçla, savaştan sonra terhis edilen yedek subayların aralarında birlik ve dayanışmayı sağlamak için bir dernek kurulmasını teklif etmiş ve bir müddet sonra da “İhtiyat Zabitanı Teavün Cemiyeti” adıyla bir dernek kurulmuştur. Dolayısıyla bu örgütlenmenin de fikir babası Mustafa Necati'dir¹⁴.

Mustafa Necati, İzmir Türk Ocağı'nın da faal bir üyesiydi. Bu ocak, yaklaşmakta olan işgal tehlikesine karşı koymak için büyük bir çaba gösteriyor, terhis edilmiş yedek subaylarla, işlerinden kovulmuş Aydın-Kasaba demiryolu çalışanlarıyla da yakın bir iletişim kurmuş bulunuyordu. Yapılan çalışmalar bir uyarı niteliğinde idi. Muhtıralar yazılıyor, toplantılar yapılıyordu. İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti de bu doğrultuda çaba gösteriyordu. İzmir'in işgalinden on beş yirmi gün önce Türk Ocağı'nda yapılan bir toplantıda Mustafa Necati, ilk kez bir silahlı direnişin zorunlu olduğu üzerinde durmuştu. Bu teklif pek çok kişiyi telaşlandırmıştı. Yapılan tartışmalardan, teklifinin oy birliği ile kabul edilmeyeceğini anlayan Mustafa Necati, Türk Ocağı yönetim kurulu üyeliğinden çekilmişti¹⁵.

İzmir'in işgalinden sonra Haydar Rüştü ile birlikte saklandıkları evlerinin çevresinin Yunan askeri tarafından kuşatılmış olması nedeniyle ancak beşinci günü İzmir'den kaçarak İstanbul'a gitmişti¹⁶. İstanbul'da Halide Nusret (Zorlutuna) Hanımların evine yerleşen Mustafa Necati Bey'e, kardeşi Hüsnü ile Vasıf ve Esat (Çınar) kardeşler de katılmıştı¹⁷. Burada bir müddet kalan Mustafa Necati Bey, daha sonra Balıkesir'e dönerek Balıkesir Kuva-yı Milliyesi'nde yer almıştır.

Mustafa Necati Bey, Balıkesir'de yakın arkadaşı ve Balıkesir Kongresi'ne İzmir Türk Ocağı Üyesi olarak katılan ve II. Balıkesir Kongresi'nde Kongre kâtipliğini yapan Hüseyin Vasıf Bey ve Hacim Muhittin Bey'in de aralarında bulunduğu kongre temsilcileri ile çeşitli konulardaki tartışmalara katılmıştı¹⁸.

Saruhan Mebusu seçilerek I. Dönem Milletvekili olarak TBMM'ne gelmiştir. 1920'de kurulan I. Dönem İstiklal Mahkemelerinde, Sivas İstiklal Mahkemesi üyesi olarak görev yapmıştır. Bu mahkemelerin kapatılmasından sonra TBMM'ne dönmüş ve Meclis çalışmalarına katılmıştır.

1921 yılı başlarında ülkede asayiş bozulmuş ve büyük tartışmalardan sonra İstiklal Mahkemelerinin kurulması yeniden gündeme gelmiştir. Bunun üzerine Mustafa Necati, II. Dönem Kastamonu İstiklal Mahkemesi Başkanlığına seçilmiştir. Ankara'dan Çankırı'ya hareket etmiş, birkaç gün orada kaldıktan sonra 18 Ağustos 1921 günü Kastamonu'ya gelmiş ve Mahkemeyi kurarak çalışmaya başlamıştı. Kastamonu'da kaldığı 1 yıl içerisinde Mustafa Necati Bey sadece İstiklal Mahkemesi'nin faaliyet konularıyla ilgilenmemişti. Kimsesizler, dullar, hastalar, gaziler ve şehitlerin geride bıraktıkları insanlar olmak üzere herkesle ilgilenmiştir. Şehre çeşitli yönlerden hizmet edecek derneklerin çalışmalarına katılmış, onlara güç vermiştir. Okullar başta olmak üzere resmi kurumları ziyaret etmiş, bilgi almış, bir anlamda onları denetlemiştir. Mustafa Necati, 24 Ağustos 1922 günü parlak bir törenle Kastamonu'dan uğurlanmıştır¹⁹.

¹⁴ Zeki Arıkan, “Mütarekede Mustafa Necati'nin İzmir'deki Çalışmaları”, *Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu*, Ankara 1991, s. 31.

¹⁵ Arıkan, “Mütarekede Mustafa Necati'nin İzmir'deki Çalışmaları”, s. 33-34.

¹⁶ Haydar Rüştü Öktem, *Mütareke ve İşgal Anıları*, (Haz: Zeki Arıkan), Ankara 1989, s. 110-113.

¹⁷ Arıkan, “Mütarekede Mustafa Necati'nin İzmir'deki Çalışmaları”, s. 35.

¹⁸ Hacim Muhittin Çarıkçı, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıkçı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları*, Ankara 1967, s. 63-65.

¹⁹ Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları için bkz: Mustafa Eski, *Mustafa Necati Bey'in Kastamonu'daki Çalışmaları*, Ankara 1990.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

Mustafa Necati Bey, 13 Ekim 1923'te kurulan Mübadele İmâr ve İskan Vekaleti'nin ilk bakanı olmuştur. 30 Ocak 1923'te Lozan'da Türk ve Yunan Heyetleri arasında imzalanan Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi'ne göre, Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türkiye tebası ile Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyrukluların zorunlu mübadelesi kararlaştırılmıştı. Bu anlaşma gereği Yunanistan'dan Anadolu'ya göç eden Türk göçmenlerin Anadolu içerisinde iskânları için yapılacak çalışmaları birinci elden yürütmek üzere kurulan Mübadele İmâr ve İskan Vekaleti'nin başına Mustafa Necati Bey getirilmişti.

Mübadele İmâr ve İskan Vekili olarak beş aya yakın bir süre, 13 Ekim 1923- 6 Mart 1924 tarihleri arasında bu görevde kaldı. Vekaletin teşkilatı onun zamanında tamamlandı ve 140 bin göçmenin Anadolu'ya sevki gerçekleştirildi ki, bu rakam toplam mübadillerin üçte birinden fazladır²⁰.

Mustafa Necati Bey, 1924 yılında kısa bir dönem Adliye Vekilliği görevini yürüttükten sonra, 20 Aralık 1925'ten, vefatı olan 1 Ocak 1929'a kadar Maarif Bakanlığı yapmıştır. Onun bugüne kadar unutulmamasını, öğretmen hafızalarında ve eğitim tarihimizde önemli bir yer tutmasını sağlayan, bu üç yıllık bakanlığı dönemi olmuştur. O dönemde, Atatürk'ün idealinde kurmak istediği yeni Türkiye'nin eğitim temelleri atılmış, öğretmenler ve Bakanlık kaynaşmasının saygı ve samimiyet esasları üzerinde kurulması sağlanmış, milli eğitimimiz en başarılı dönemlerinden birini yaşamıştır. Mustafa Necati Bey'in bakanlığı döneminde; Genel Eğitim Yasası TBMM'nden geçirilerek yasalaşmıştır. Milli Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur. Ortaokul, lise ve Öğretmen okullarına müzik öğretmeni yetiştirmek için 1925 yılında Musiki Muallim Mektebi kurulmuştur. Yine aynı yıl, Ankara Üniversitesi'nin temeli olan Hukuk Mektebi açılmıştır. Mustafa Necati Bey'in bakanlığı dönemindeki en önemli gelişme, Latin harfleri esaslı üzerine yeni bir Türk alfabesinin kabul edilmesidir. 1928 yılında "Dil Encümeni" bir yazı komisyonu gibi çalışmaya başlamış, bir çok milletin alfabesinin incelenmesiyle hazırlanan yeni yazı sistemimiz, Atatürk'ün başöğretmen desteğiyle 1928 Ağustos'unda uygulamaya konulmuş ve Mustafa Necati'nin Eğitim Bakanlığı da "Millet Mektepleri"ni kurarak, kısa sürede bütün Türkiye'yi bir okul haline getirmişlerdir²¹. Mustafa Necati Bey, 1 Ocak 1929 tarihinde rahatsızlık sonucu ameliyat edilmişse de kurtarılamayarak vefat etmiştir. Mezarı, Ankara'da Asri Cebeci mezarlığındadır.

2. Vasıf (Çınar) Bey

İzmir'e Doğru Gazetesi'nin sorumlu müdürü ve başyazarlığını Mustafa Necati Bey ile birlikte yapan Hüseyin Vasıf Bey, Söke Eski Kaymakamı Abdullah Hulusi Bey'in oğludur²². 1896 yılında Girit-Kandiye'de dünyaya gelmiştir²³. 1910 yılında İzmir İdadisi'nden mezun olmuştur. 1916 yılında Hukuk mektebinden diploma almıştır. 1915-1918 yılları arasında yakın arkadaşı Mustafa Necati ile birlikte İzmir'de kurduğu Özel Şark İdadisi'nin yönetiminde ve öğretmenliğinde bulunmuştur²⁴.

20 Ağustos 1912'de İzmir'de şubesi açılan Türk Ocağı'nın etkili isimlerinden birisi olarak bu ocak içerisinde son derece önemli hizmetlerde bulunmuştur. Mütarekede ocağın üye sayısı 190'ı bulmuştu. Türkçü Necip'in başkanlıktan ayrılmasından sonra onun yerine Doktor Ethem geçti. İşte ocağın

²⁰ Mesut Çapa, "Cumhuriyetin İlk Mübadele, İmar ve İskân Vekili Mustafa Necati Bey", *Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu*, Ankara 1991, s. 62, 69.

²¹ Mustafa Ergün, "Mustafa Necati'nin Eğitim Tarihindeki Yeri", *Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu*, Ankara 1991, s. 101-107.

²² Bilâl N. Şimşir, *Bizim Diplomatlar*, Ankara 1996, s. 234.

²³ Şimşir, *Bizim Diplomatlar*, s. 234; Baran, *Vasıf Çınar ve İzmir'e Doğru Gazetesi Yazıları*, s. 11.

²⁴ *Türk Parlamento Tarihi*, T.B.M.M. II. Dönem 1923-1927, C. III, Ankara 1995, s. 671.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

bu sıradaki yönetim kurulu üyeleri arasında müdür ve Murahhas-ı Mesul olarak Vasıf Bey’de bulunuyordu²⁵.

İzmir’in işgali sonrasında aralarında Vasıf Çınar’ın da bulunduğu ve çoğu Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti üyesi olan kişiler, önce Kemeraltı girişindeki Askeri Kiraathane’de ve daha sonra Sultani binasında toplanmışlardır. Eczacıbaşı Süleyman Ferit Bey “*Bir çağrı bildiriyle İzmirliileri en uygun yer olarak seçilen Musevi Maşatlığı’nda toplayarak işgali protesto etmek ve Yunanlılara nasıl karşı konulacağını tartışma kararı aldık. İkinci toplantımız Türk Ocağı’nda yapıldı. Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi adını aldık*” demektedir. Mustafa Necati, Hasan Tahsin ve Vasıf Çınar’ın coşkulu konuşmalar yaptığı Maşatlık Mitingi, işgale karşı direnme fikrinin yerleşmesine hizmet etmiştir²⁶.

Vasıf Bey’in Milli Mücadele içerisindeki en önemli çalışmalarından birisini de, Balıkesir kongrelerinin toplanmasına ve çalışmalarına yaptığı katkılar oluşturmaktadır. 26 Temmuz 1919 tarihinde toplanan İkinci Balıkesir Kongresi sonucunda yapılan seçimlerde Vasıf Bey, Heyet-i Merkeziye üyeliğine seçilmişti²⁷. Kongre toplantılarını tamamladıktan sonra da çalışmalarına devam eden Heyet-i Merkeziye, Padişah ve Heyet-i Vükelâ’yı temsilen Balıkesir’e gelen Umum Jandarma Kumandanı Kemal Paşa ile bir görüşme yapmıştı. Belediye de gerçekleşen ve Hacim Muhittin Bey başkanlığında Vehbi, İbrahim ve Vasıf beylerin katıldıkları toplantıda Hacim Muhittin Bey, “*Yunanlıların tardı gayesi etrafında toplandığımızı, başkaca hiçbir emel ve maksadımız olmadığını tafsilatıyla*” Kemal Paşa’ya anlatmışlardı²⁸.

Balıkesir Kongreleri devam ederken, Dahiliye Nazırı Adil Bey’in, Balıkesir Kongresi temsilcileriyle konuşup görüşmek ve Kuva-yı Milliye’ye yardım etmek istediği, bunun için de bir heyeti İstanbul’a davet etmek istediği mesajının Balıkesir’e ulaşması üzerine, kongreyi temsilen Vasıf ve Hulusi beylerin İstanbul’a gönderilmesine karar verilmişti. Vasıf ve Hulusi beyler, 1 Ekim de Dahiliye Nazırı Adil Bey tarafından kabul edilmişler, Dahiliye Nazırının; Sivas Kongresi ile ilişkilerinin bulunmadığı ve onları tanımadıklarını ilan etmeleri şartı ile Kuva-yı Milliye’ye her türlü yardımda bulunacaklarını, silah, para ve cephaneye gibi her türlü ihtiyaçlarının karşılanacağı vaadini Vasıf ve Hulusi beyler kesin bir dille reddetmişlerdi. İstanbul’da bir süre daha kalarak üst düzey görevlilerle temaslarda bulunan Kongre Heyeti, 12 Ekim’de Balıkesir’e dönmüştü²⁹.

Vasıf Bey’in Balıkesir’de yaptığı hizmetlerin en önemlilerinden birisini, Mustafa Necati Bey ile birlikte yayınladıkları İzmir’e Doğru Gazetesi oluşturmaktadır. Bu gazetenin sorumlu müdürü ve başyazarı olarak ateşli yazılar yazarak halkın moralini ayakta tutan Vasıf Bey, Balıkesir’in işgalinden sonra buradan ayrıldı.

1920’de Maarif Vekâleti Özel Kalem Müdürlüğü’ne atandı. 1922’de İzmir Maarif Müdürlüğü’ne getirildi. Bu görevini yürütürken TBMM’nin II. Dönem seçimlerine katıldı. 5 Temmuz 1923’te yapılan seçimde 580 oy alarak Saruhan Milletvekili seçildi. 11.8. 1923’te Meclise katıldı ve ertesi günü mazbatasını onaylandı. İrsad, Maarif, Mübadele, İmar ve İskân komisyonlarında çalıştı. 13.8.1923’te Başkanlık Divanı Kâtipliğine, 8.12.1923’te İstanbul İstiklal Mahkemesi Başkanlığına seçildi. 6 Mart 1924-22 Kasım 1924 tarihlerinde Maarif Bakanlığı yaptı³⁰.

²⁵ Baran, *Vasıf Çınar ve İzmir’e Doğru Gazetesi Yazıları*, s. 12.

²⁶ Baran, *Vasıf Çınar ve İzmir’e Doğru Gazetesi Yazıları*, s. 14.

²⁷ İlgürel, *Milli Mücadele’de Balıkesir Kongreleri*, s. 103.

²⁸ Hacim Muhittin Çarıklı, *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri*, s. 28.

²⁹ Balıkesir heyetinin İstanbul’daki ziyaretleri hem Heyet-i Merkeziye hem de Milli Mücadele hesabına olumlu tesir bırakmıştı. İstanbul’da Kuva-yı Milliye’nin önemli bir teşkilat olduğu kabul ve tasvip görmüştü. Üst derecedeki görevlilerle yapılan görüşmeler bunun işaretiydi. (İlgürel, *Milli Mücadele’de Balıkesir Kongreleri*, s.135-136.)

³⁰ *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem (1923-1927), C. III, s. 671-672.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

Vasıf Bey, Tevhid-i Tedrisat Kanununun TBMM'ne önerilmesine öncülük etti. 3 Mart 1924 günü kabul edilen bu devrim kanunu, bütün okulları Maarif Vekâletine bağlıyor, din eğitimi yapan medreseleri de Şeriye ve Evkaf Vekâletinden alıyor ve bu vekaletle son veriyordu. Tanzimattan beri devam eden mektep-medrese ikiliğini ortadan kaldırıyordu. Vasıf Bey, bu sıfatla, kanunun süratle uygulanmasında önemli rol oynadı. Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulünden üç gün sonra, 6 Mart günü, Maarif Vekili oldu ve bu sıfatla, kanunun süratle uygulanmasında önemli rol oynadı. Tevhid-i Tedrisat Kanununu uygulayan bakan oldu³¹. Vasıf Bey, sekiz buçuk aylık bakanlık görevinden sonra 21 Kasım 1924 tarihinde görevinden istifa etti.

Altı ay kadar sonra, 16 Haziran 1925'te Prag Elçiliğine atandı. Türkiye Cumhuriyeti'nin Prag'da ilk elçisi oldu. Vasıf Bey, Prag'da iki yıl kadar kaldıktan sonra 11 Aralık 1927'de Budapeşte Elçiliğine atandı. Orada da bir yıl kaldı ve 3 Kasım 1928'de Moskova Büyükelçiliğine nakledildi. Vasıf Bey, Moskova'da sadece üç ay kalabildi. 1 Ocak 1927 günü, Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, apandisitten ölmüştü. Vasıf Bey, bu yakın arkadaşından boşalan İzmir Milletvekilliğine seçildi ve Maarif Vekâletine atandı. Böylece Vasıf Bey, Dışişleri kadrosundan çıkıyordu. Elçi olarak atandığı yurtdışında büyükelçiliğe yükseltilmişti ve bakan olarak geri geliyordu. Maarif Vekilliğinden ayrılarak yurtdışına gitmişti, şimdi yine Maarif Vekili olarak dönüyordu. Üç yılda üç başkentte elçilik ve büyükelçilik yapmıştı³².

Vasıf Çınar, ikinci kez getirildiği Maarif Vekâleti görevinden, İtalya Büyükelçiliğine atanması nedeniyle ayrılmıştı. İtalya'daki görevine 28 Mayıs 1932 tarihinde başlayan Vasıf Bey, 16 Temmuz 1936 günü, Roma'dan Moskova'ya atanmıştı. Vasıf Bey, 10 Eylül 1934 günü, ikinci kez Moskova Büyükelçisi olarak işe başlamıştı. İki ay kadar sonra, 7 Kasım'da, Moskova'daki görevine ek olarak "Litvanya Cumhuriyeti Hükümeti yanında da Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini orta elçi sıfatıyla temsil etmesi" kararlaştırıldı. Vasıf Çınar, Moskova'daki görevinin başında iken 30 Mayıs 1935 akşamı aniden hastalanması üzerine hastaneye kaldırılmış, yapılan bütün müdahalelere rağmen 2 Haziran 1935 günü vefat etmiştir³³.

C- Başyazılar

1. Mustafa Necati Bey Tarafından Yazılan Başyazılar

16 Kasım 1919-27 Haziran 1920 tarihleri arasında toplam 74 sayı olarak yayımlanan İzmir'e Doğru Gazetesindeki 22 başmakalenin yazarı Mustafa Necati Bey'dir. Mustafa Necati Bey, müfreze kumandanı olarak cepheye gittiği dönemlerde ise (özellikle Şubat-Mart-Nisan 1920) başyazılar Vasıf Bey tarafından yazılmıştır. İlk başyazısı 4 Aralık tarihinde çıkan Mustafa Necati Bey, yazılarına, 29 Nisan 1920 günü Saruhan Mebusu seçilmesi nedeniyle Ankara'ya gitmek için Balıkesir'den ayrılıncaya kadar devam etmiştir.

Mustafa Necati Bey'in başyazılarının önemli bir kısmı; Wilson ilkelerine duyulan güven ve bu ilkelere rağmen Anadolu'nun işgaline Avrupa tarafından müsaade edilmesinin yarattığı hayal kırıklığı üzerinedir. Mustafa Necati Bey, özellikle Yunan birliklerinin İzmir'e çıkarılmasına izin verilmesi ve bu işgalin Anadolu'nun içlerine kadar genişleyerek Türk halkına karşı mezalim boyutlarına ulaşmasına rağmen Avrupalıların sessiz kalmasına duyduğu öfkeyi yazılarına fazlasıyla ve olabildiğince sert ifadelerle yansıtmıştır.

Başyazılarda vurgu yapılan ikinci konu ise, İstanbul'un işgali ve bu işgalin anlamı üzerinedir. Mustafa Necati Bey, "Bir Müslüman ve Türk şehri

³¹ Şimşir, *Bizim Diplomatlar*, s. 235.

³² Şimşir, *Bizim Diplomatlar*, s. 236-237.

³³ Şimşir, *Bizim Diplomatlar*, s. 237-240.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

olması ve hilafetin bulunması hesabıyla bilimum Müslümanların ve Türklerin muhafaza ve müdafaasına dinen, vicdani mecbur oldukları bir şehir-i muazzam ve mukaddesdir" dediği İstanbul'un işgalinin sadece Anadolu'da değil bütün İslâm aleminde büyük yankılar yaptığından bahsetmektedir.

Mustafa Necati Bey, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesini ve bu bölgede Yunanlıların ortaya koydukları vahşeti, Milli Mücadele için bir dönüm noktası olarak görmektedir. Nitekim "Mütareke ve Sulh" isimli başyazısında; milli hissiyatımızı ve seciyemizi bilen Avrupalı devletlerin, bunları rencide edecek ve milletlerin yaşama haklarına saygılı olacaklarını düşünerek Paris sulh konferansında "gayr-i vicdani ve gayr-i insani" kararlara imza atmayacaklarını ümit ettiklerini ve bu ümitlerini de İzmir'in işgaline kadar muhafaza ettiklerini yazmaktadır. Ancak İzmir'in işgali ve orada dökülen Müslüman Türk kanı, Türkleri vazifeye davet etmişti. Yunanlıların İzmir'in işgali günü yaptıkları katliamlar ve Süleyman Fethi Bey'in şehit edilmesi manevi bir işaret ve "bütün cihana karşı Türkün hak uğrunda yapacağı fedakârlığı ihtardır". Türk İzmir için Anadolu'nun her tarafında başlayan galeyan, Kuva-yı Milliye adıyla asil bir kuvvet doğurmuştu³⁴.

Mustafa Necati Bey, Wilson Prensiplerinin gerçekleşmemiş olmasını, bir takım "ahkam-ı insaniyeyi" ihtiva etmesine bağlamaktadır. Bu ilkeler boşa çıktığı içindir ki, en gelişmiş devletlerin en namuslu diplomat ve askerleri verdikleri sözleri ve imzaladıkları anlaşmaları unutarak silahsız ve kuvvetsiz bıraktıkları milletlere saldırmaya başlamışlardı. Ancak bütün bunlara rağmen Türk milleti için ümitvar olunmalıdır. Çünkü: "Harb-i Umumide yoktan bir Çanakkale zaferi temin eden bu millet, elbette ölüm karşısında da bir harika ihtar edecektir. Cihanın tarih-i istikbali Türk için ölüm kaydetmiyor. Saadeti kılıcının ucunda, tüfeğinin namlusunda gören bir millet için ölüm yoktur"

Anadolu'ya huzur ve barışın gelebilmesi ise ancak şu şekilde olabilirdi. "Kim ne derse desin ve kim ne yaparsa yapsın, İzmir'deki cinayetler hitama ermedikçe ve Anadolu'ya doğru ilerleyen istilaya nihayet verilmedikçe, Payitahtımız ve Sultanımız etrafında yabancı bir kuvvet kalmadıkça Türk için huzur ve sükunet olamaz"³⁵.

Yunanlıların Batı Anadolu'da işgal ettikleri bölgelerde yaptıkları mezalimi her geçen gün arttırmaları ve buna karşılık Avrupa'nın bütün bunlara sessiz kalması, Mustafa Necati'nin kaleminden bir çığlık olarak gazete sütunlarına dökülmektedir. O'na göre, Yunanlıların yaptıkları mezalim, Türkler tarafından yeterince ortaya konulamamaktadır. Yunanlıların, nüfus üstünlüğünü sağlamak için halkı göçe zorlamaları karşısında da Avrupa sessiz kalmaktadır. O sırada Anadolu'da incelemelerde bulunan Amiral Bristol'un, Avrupa'nın sükutu devam ettiği takdirde Anadolu'nun Balkanlaşabileceği sözüne vurgu yapılarak deniliyordu ki, "bu vakalar devam ettikçe biz Anadolu'nun değil bütün cihanın Balkanlara tahvil edeceğine kani oluyoruz"³⁶.

Yunan işgalinin devamı karşısında Anadolu halkını artık kararını vermiş ve son sözünü söylemiştir. "Binlerce sene şeref ve şanla yaşamış, altı yüz bu kadar senedir kurduğu saltanatın haşmet ve debdebesi için hayat sürmüş bir milletin boğazına Yunan gibi bir sefilin hançer saplamasına, İslâm ve Türk namusunun barbarların elinde parçalanmasına müsaade ediliyorsa istikbal için felaket ve keşmekeş muhakkaktır. Hiçbir millet tasvir edilemez ki namusu ezilirken eli kolu bağlı kalsın. Türk milletinin de bugün Yunan vahşeti karşısında elini kolunu sallayarak bi-hareket kalmayacağı öylece kabul edilmelidir... Biz son sözümüzü söyledik... Yunanın İzmir'de, yabancıların da topraklarımız üzerinde

³⁴ Mustafa Necati, "Mütareke ve Sulh", *İzmir'e Doğru*, 24 Kanun-ı evvel 1335/Aralık 1919.

³⁵ Mustafa Necati, "Harb-i Umumiden Sonra", *İzmir'e Doğru*, 27 Kanun-ı evvel 1335/Aralık 1919.

³⁶ Mustafa Necati, "Milletlerin Hakk-ı Hayatı Karşısında Avrupa", *İzmir'e Doğru*, 3 Kanun-ı sani 1336/Ocak 1920.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

saltanat sürmesi tekrar edecek olursa son kararı da “ölünceye kadar uğraşmak olacaktır”³⁷.

“Anadolu Türkleri Harb-i Umumi de büyük imparatorluğun hukukunu muhafaza için senelerce çarpışmışlar. Fakat mukaddes emellerine eremiyerek öz vatanlarının hudutlarına çekilmişlerdir. Şimdi Türk Milleti suskun değildir. Anadolu’ya, Türkün olduğu yere uzanan elleri kırmak için silahlanmışır”. Bu aşamada Avrupa’dan beklenenler ise şunlardır: “Cihan için saadet ve refah hazırlamayı vaat eden Avrupa devletleri eğer istirahat etmeyi arzu ediyor ve sulh-u cihanı temin etmeyi kendileri için bir vazife telakki eyliyorlarsa İslâmiyet’in hadim-i hakikisi olan Türk saltanatını takviye eylemelidirler. Aksi takdirde Asya’da kopacak fırtına pek müthiş olacaktır”³⁸.

Mustafa Necati Bey’in başyazılarında şikayet sadece Avrupa’dan değildir. Aynı şiddette İstanbul Hükümetlerinden de şikayet etmektedir. Mütarekenin imzalanması ile başlayan yeni dönem için cüretli ve azimli siyasetler iş başında bulunması gerekirken maalesef menfaat endişesi ile hareket eden şahıslara bu milletin geleceği emanet edilmişti. İzmir işgal edilip Yunanlılar Anadolu’nun içlerine doğru ilerlerken, siyasetin başında olan kişiler, bir yandan düşmana karşı konulmamasını isterken bir yandan da milletin hukukunu müdafaa etmeye çalışanları milletin gözünden düşürmek için her türlü vasıttan yararlanıyordu. Öyleyse “bundan sonra Türk için yalnız bir gaye vardır o da hak ve hakikat uğruna sonuna kadar ihtiyar-ı fedakarlık etmektir. Türk Milleti hakkı teslim etmeyen hiçbir kuvvet önünde boyun eğmeyecektir. Türk için bundan sonra açık ve kati bir siyaset vardır. O da ölünceye kadar hak ve hakikat uğruna çalışmaktır”³⁹.

Mustafa Necati Bey bir yandan Yunanlıların Anadolu’da yaptıkları mezalimi gazete sayfalarına taşıyıp bu konuda gerek iç ve gerekse dış çevrelerin dikkatlerini çekmeye çalışırken, bir yandan da o sırada İstanbul’da toplanmış bulunan Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı’ndan beklentilerini dile getirmektedir. Mustafa Necati Bey milletvekillerini, milletin emellerini özümsemiş ve onun dertleriyle dertlenen bir kuvvet olarak kabul etmektedir ve inanmaktadır ki bu kuvvet, geçilen olağan üstü dönemde birlik içinde hareket edeceklerdir. Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı’nda kabul edilen ve gelecekteki Türkiye’nin sınırlarını çizen Misak-ı Milli’yi de memleketin selameti için hayırlı bir teşebbüs olarak değerlendirmektedir. Gerek Meclis ve gerekse Kuva-yı Milliye’ye karşı her türlü iftirayı yapan, milletin istek ve arzularını alayla karşılayan, iflas etmeye mahkum siyaseti izleyenleri susturmak İstanbul Hükümetinin görevidir. İstanbul Hükümetinin bu görevini yerine getirmemesi, bu gibi kişilere ilgi gösteriyormuş ve önem veriyormuş gibi anlaşılması için bu hususların üzerine dikkatle gidilmeliydi. “Vatanın halasını ve saadetini temin edeceğine iman eden milletin emel-i yeganesi: Sizi müttehit ve mütecanis, cüretkâr ve fedakâr görmektir”⁴⁰.

Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı’nın toplantılarının devam ettiği bir dönemde, İtilaf Devletleri tarafından İstanbul’un işgal edilmesi, İzmir’e Doğru’nun sayfalarında yer bulmakta gecikmez. Mustafa Necati Bey, İzmir’in Yunan işgali altına konulmasından sonra, İstanbul’un da işgalinin kabul edilemeyeceğini, İstanbul’un işgalinden beş gün sonra yazdığı başyazıda haykırmaktadır. O’na göre; “İstanbul, Anadolu ve Rumeli’de İslâmlara bir emanettir. Her İslâm İstanbul’u kurtarmaya ve Anadolu’nun hakk-ı hayatını tahlise dinen, vicdanen mecburdur. Halifenin istiklal-i hareketini temin etmek ve

³⁷ Mustafa Necati , “Son Söz Son Karar”, *İzmir’e Doğru*, 14 Kanun-ı sani 1336/Ocak 1920.

³⁸ Mustafa Necati , “ Anadolu İnkılâbı”, *İzmir’e Doğru*, 24 Kanun-ı sani 1336/Ocak 1920.

³⁹ Mustafa Necati, “İflas Eden Siyaset”, *İzmir’e Doğru*, 11 Şubat 1336/1920.

⁴⁰ Mustafa Necati , “Mebusalarımızdan İstediklerimiz”, *İzmir’e Doğru*, 8 Şubat 1336/1920.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

mukaddesat-ı diniyyeyi kurtarmak İslâmlar için bir vecibe-i diniyedir ve hiçbir milletin üç yüz elli milyon İslâmın bu akide-i vicdaniyesine taarruz hakkı olamaz. Madem ki milletlerin hak ve hürriyet ve saltanatları tasdik edilmiştir, madem ki mukaddesat çiğnenemez. Nasıl olur da en medeni milletler bu hareketi ihtiyar ederek cihana bir su-i misal olabileceklerdir”.

O halde yapılması gereken, İzmir’i, Adana’yı gerçek sahiplerine teslim etmektir. Avrupa devletleri insani düşünce ve medeni bir şekilde hareket ederek Türklere haklarını vermelidirler. Aksi takdirde *“istedikleri tarzda işgal keyfiyetine devam etsinler, istedikleri kadar Yunan zulmünün devamına rıza göstereyinler. Şu katiyen tahakkuk etmelidir ki Anadolu susmayacaktır ve susmaz”*⁴¹.

Mustafa Necati Bey haklı olarak, İstanbul’un işgalinin basit bir mesele gibi değerlendirilemeyeceğini yazmaktadır. Avrupalılar sadece Kuva-yı Milliye teşkilatını ortadan kaldırmak, mütareke hükümlerine aykırı faaliyetlere son vermek ve özellikle de Türkleri barış anlaşması hükümlerine zorlamak için bu işgali gerçekleştirdiklerini açıklamakla doğruyu söylemiş olmuyorlardı. İşgalin gerçek sebepleri başkaydı. Kuva-yı Milliye’ye son vermek demek, Yunanlıların vahşetlerini sergileyecekleri geniş bir saha açmak demekti ki Avrupalıların bu kadar vicdansız bir harekete meydan vereceklerini düşünmek mümkün değildi. Zira yüz milyondan fazla Müslüman nüfusu içinde barındıran İngiltere’nin *“bu garip ve feci kararda ısrarı her halde İslâm aleminde yeniden galeyan ve heyecanlar vücuda getirecektir”*⁴².

Mustafa Necati Bey’in Saruhan Milletvekili olarak TBMM’ne katılmak üzere gittiği Ankara’dan, gazeteye sadece bir makale göndermiş ve o makalesi de İzmir’e Doğru’nun 13 Haziran 1920 tarihli sayısında *“Sulh Muahedesi ve Azm-ı Milli”* başlığıyla yayınlanmıştır. Mustafa Necati Bey bu yazısında; İtilaf Devletleri açısından bir durum değerlendirmesi yapmaktadır. Buna göre, Fransa ve İtalya’nın, Mondros Mütarekesi şartlarının Anadolu’da sağlanabileceğine ilişkin ümitleri oldukça azalmıştır ve bu devletler Kuva-yı Milliye için daha olumlu ifadeler kullanmaya başlamışlardı. Amerika ve Japonya ise Avrupa’daki gelişmelere tarafsız kalmaktadırlar. Bütün bu gelişmeler karşısında İngiltere’nin elinde Türklere karşı kullanabileceği tek silah olarak Yunanlılar kalmaktadır. Ancak şu ana kadar Yunanlılar her türlü silaha sahip olarak gerçekleştirdikleri saldırılara rağmen işgal sahaları dışında bir adım bile atamamışlardı. Öyleyse *“bütün cihan bilmelidir ki Türk Milleti için hayatta esaret olamaz. Hak ve Hakikat namına yükselttiğimiz sedaların şimdiye kadar kabul olunmaması bize bu hakikati öğretmiştir”*⁴³.

2. Vasıf (Çınar) Bey Tarafından Yazılan Başyazılar

Vasıf Bey tarafından yazılan başyazıların önemli bir kısmı, İzmir’in Yunan işgali altına girmesi, Yunanlıların İzmir ve çevresinde işledikleri mezalim ve Avrupa’nın buna seyirci kalması ile ilgilidir.

Bu konular dışında, Damat Ferit Paşa Hükümeti ve bu hükümetin uyguladığı Milli Mücadele karşıtı faaliyetlerde sıkça başyazılarda konu edilmektedir. Vasıf Bey, Anadolu’nun İtilaf Devletleri tarafından Damat Ferit Paşa Hükümetleri zamanında işgal edildiğine dikkat çekmektedir.

Başyazılarda temas edilen bir diğer konu ise Anzavur meselesidir. Susurluk, Biga, Gönen ve Manyas bölgelerinde etkili olan Anzavur ayaklanması ile gelişmeler sadece başyazılarda değil, İzmir’e Doğru Gazetesinin haber sütunlarında da önemli bir yer tutmaktadır. Bu da oldukça normaldir. Zira, İzmir’e Doğru Gazetesinin yayınlandığı Balıkesir ve civarını o tarihlerde tehdit

⁴¹ Mustafa Necati, “Anadolu’nun Sesi”, *İzmir’e Doğru*, 21 Mart 1336/1920.

⁴² Mustafa Necati, “Sevgili Payitahtımızın İşgali Karşısında”, *İzmir’e Doğru*, 24 Mart 1336/1920.

⁴³ Mustafa Necati, “Sulh Muahedesi ve Azm-ı Milli”, *İzmir’e Doğru*, 13 Haziran 1336/1920.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

eden en önemli tehlike Anzavur ayaklanması idi. Hatta Mustafa Necati Bey dahi dönem dönem Anzavur'a karşı cephede müfreze komutanı olarak savaşmaktadır.

Anadolu'nun geleceği ile ilgili Avrupa'daki görüşmeler de başyazılarda kendisine yer bulabilmektedir. Özellikle San Remo Konferansı, Vasıf Bey tarafından dikkatle takip edilmiş, o konferansta alınan kararlar, Anadolu'nun mahvedilmesi için alınmış kararlar olarak gazete okuyucusuna duyurulmuştur. Vasıf Bey de, Mustafa Necati Bey gibi, İstanbul'un işgal edilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Bu işgali gerçekleştiren İtilaf Devletleri şiddetle tenkit edilmiştir.

Bütün bu olumsuz gelişmelere karşın Anadolu'nun geleceği konusunda Vasıf Bey, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni tek dayanak olarak görmektedir.

Vasıf Bey, 7 Aralık 1919 tarihli sayıya yazdığı "Medeniyet Namına Cinayetler" başlıklı başyazısında, Wilson Prensipleri ve Avrupa'nın ortaya koyduğu bir takım kavramlara rağmen Türklere yapılan muamelenin birbiriyle uyuşmadığını yazmaktadır. Almanya, Avusturya Macaristan ve Bulgarlar ile de anlaşmalar imzalandığını ancak bu anlaşmaların bu devletlerin bütün mevcudiyetlerini ortadan kaldırmadığını yazarken "Türk'ün kabahati nedir ki ruhu bile kabz edilmek isteniyor?" diye sormaktadır. Eğer kabahat, senelerden beri Rumları şefkat ile himaye edilmesi ise bununla ancak bu milletin insanlık esasları içerisinde iftihar edebileceğini ifade etmektedir⁴⁴.

Vasıf Bey'in başyazılarında İzmir ile ilgili gelişmeler önemli bir yer tutmaktadır. İzmir'in işgalinin birinci yılında yayınladığı "İzmir Türktür" isimli başyazısında, İzmir'in işgal gününü "15 Mayıs tarih-i meşumu" olarak nitelemektedir. Bu gün "bütün Türklüğün en şeni ve zehirli hançerler altında mukaddesat-ı diniye ve mevcudiyetinin pây-mâl edildiğini görmekle müteazzi olduğu kara bir gün idi".

Avrupalı devletlerin savundukları bütün medeni değerlere rağmen İzmir'e Yunan askerlerinin çıkmasına ve burada cinayetler işlemesine sesiz kalmalarını eleştirmektedir. "Hristiyan taassubu galip ve hakim kalmıştı". "Öldürülen masumlar yirmi bini, kanlı Yunan süngülerinden kaçabilen bedbaht muhacirler yüz yirmi bini, mahv ve gasb edilen servet-i milliye iki buçuk milyonu aşmıştı". İzmir'e gelen bir tahkik heyeti bütün bu vahşet karşısında derin bir vicdan azabı duyarak Yunan işgal kuvvetlerinin geri çekilmelerini talep etmiş, fakat Avrupalılar bu teklifi de kabul etmemişlerdi. Bundan sonra artık Anadolu Türkünün silaha sarılmaktan başka çaresi kalmamıştı. "Her Türk mukaddes yeminini Huzurullah da tekrar edecektir: İzmir'i kurtarıncaya kadar kan ve ölüm"⁴⁵.

Vasıf Bey, İtilaf Devletleri Fevkalâde Komiserlerine yazdığı açık mektupta, Avrupa devletlerinden beklediklerini açıkça ortaya koymaktadır: "Artık Hak ve Adalet Bekleriz". Avrupalıların geçmişte ortaya koydukları medeniyet ilkelerine rağmen halen daha Anadolu ovalarında Türk kanı dökülmeye devam edilmektedir. "Cihanın bütün inkulâbât-ı içtimaiyesi her milletin hukukunu kabul etmek esasını tespit ederken pek gaddarane olan emperyalizm cereyanlarının hâlâ vukuata ve cereyan-ı hadisata hakim olması bütün medeniyet mubdeilerini ebediyen mahkum bırakacak bir riyâ ve süfliyyettir".

Anadolu'da binlerce Türk öldürülür veya işkence edilirken, buna karşılık bir tek Rum ve Ermeni'nin bile Türklerin saldırısına uğramamasını bir fazilet örneği olarak gösteren Vasıf Bey, "Sizin milletlerinizin hangisi gözünün önünde kardaşlarının boğazlandığını görürken bu sabır ve sükün, bu şefkat ve himayeyi gösterebilir" diye sormaktadır⁴⁶.

⁴⁴ Vasıf (Çınar), "Medeniyetler Namına Cinayetler", *İzmir'e Doğru*, 7 Kanun-ı evvel 1335/Aralık 1919.

⁴⁵ Vasıf (Çınar), "15 Mayıs", *İzmir'e Doğru*, 16 Mayıs 1336/1920.

⁴⁶ Vasıf (Çınar), "Düvel-i İtilâfiye Fevkalâde Komiserlerine Açık Mektup. Artık Hak ve Adalet Bekleriz", *İzmir'e Doğru*, 14 Mart 1336/1920.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

İstanbul Hükümeti’nin desteğiyle Balıkesir civarında ayaklanan Anzavur meselesi, başyazılarda birlikte ele alınıyor ve çok şiddetli bir şekilde tenkit ediliyordu. İstanbul Hükümeti’nin Anzavur’u desteklemekteki amacı Kuva-yı Milliye’yi ortadan kaldırmaktı. Bunun için Damat Ferit Paşa iktidara getirilmişti. Bu hükümet, “*vasıta-i icra olan Anzavur gibi Şah İsmail gibi birtakım zalim şakileri ileri sürdü. Bunlara utanmadan rütbeler*” vermişti. Ancak sonuçta “*Sersem Damat Ferit Paşa’nın şaki paşası Anzavur toplarını ve kuvvetlerini terk ederek kaçtı. Ve hâlâ büyük bir rezaletle kaçmaya devam ediyor*”.

Vasıf Bey’e göre bu olayın arkasında, milleti birbirine kırdırma siyaseti yatmaktadır. Ancak “*Damat Ferit Paşa Hükümeti de yakında anlayacaktır ki Kuva-yı Milliye meşrûiyet ve kaderini doğrudan doğruya milletten iktisab etmiştir. Bu kadar esaslı teşkilatı mahv ve ifnâya çalışmak hem vatana ihanettir hem de budalalıktır*”⁴⁷.

Vasıf Bey, “*Tebeddül-i Hükümet*” başlıklı başyazısında, Nisan 1920 tarihine kadar olan gelişmelerin bir özetini yapmaktadır. Balkan Savaşları’ndan beri savaştan bu millet artık savaştan bıkmış ve imzalanan Mondros Mütarekesi’ni ilk başlarda tevekkülle karşılamıştı. Wilson Prensipleri çerçevesinde bir barış anlaşmasının yapılacağından herkes ümitli idi. Fakat Yunanlıların İzmir’e çıkmaları ve gün geçtikçe de işgal sahalarını genişletmeleri bu ümidi kısa zamanda ortadan kaldırmıştı. Bu işgalin ilk günlerinde İstanbul yönetimi de halkın direnmesinin tabii bir şey olacağı fikrinde idi. Fakat, Anadolu’ya Yunan ordusunun çıkmasına izin veren İtilaf Devletleri, kendi amaçlarına hizmet edecek bir kabine olarak Damat Ferit Paşa Hükümetini bulmuşlardı. Bu hükümet, Kuva-yı Milliye’yi dağıtabilmek için İtilaf Devletleri’nin yardımına başvurmakta hiçbir sakınca görmemişti. Ancak bütün bunlara rağmen Anadolu’nun böyle bir idareyi kabul etmesi mümkün değildi⁴⁸.

San Remo’da toplanan konferans, Vasıf Bey tarafından ihtiyatlı bir iyimserlikle karşılanmıştı. Bu iyimserliğin altında, Fransa ve İtalya’nın, Milli Mücadele’ye daha yakın durmaya başlamaları ve bu iki devletin kendi basınlarında Anadolu için daha olumlu yazıların çıkması yatmaktadır. Ancak, Wilson Prensiplerine rağmen İzmir’e Yunan askerinin çıkarılması ve Anadolu’daki mezalimler, Vasıf Bey için iyimserliğe kapılmayı önleyici hatıralardır. Nitekim San Remo’dan alınan haberler, ilk planda çok da memnuniyet verici değildi. Ayrıca, Mayıs ayının onunda Paris’te bir barış görüşmesi yapılması kararlaştırılmış ve bu toplantıya Damat Ferit Paşa Hükümetinin de temsilci göndereceği haberi alınmıştı. Oysa “*Anadolu Damat Paşa Hükümetini gayri meşru ve hain bir hükümet olarak telakki etmektedir. Damat Paşa hempalarının ne kadar sefil ve vicdansız olduğuna ve milleti İngilizlere nasıl ve niçin çiğnettiklerine bu millet tamamen ağâhtır. Binaenaleyh ihanet-i vataniyyesine kâil olduğu bir hükümetin imzası millet nazarında hiçbir kıymeti ihtiva etmeyecektir*”.

Anadolu şu dakikada Büyük Miller Meclisi’nin idare ve hakimiyeti altında vahdet ve istiklalini kurtarmak için sonuna kadar mücadeleye ahd ve pey-man etmiştir. Bu arzuy-ı umuminin timsâl-i celâdeti olan Kuva-yı Milliye’ye istinat etmeyen bir hükümet hiçbir muahede-i sulhiye yapamaz”⁴⁹.

San Remo Konferansı, Vasıf Bey tarafından dikkatle izlenmeye devam etmiştir. Konferanstan alınan haberler, Milli Mücadele taraftarları için olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Trakya ve İzmir’in Yunanlılara bırakılacağı haberlerinin gelmesi üzerine Vasıf Bey; “*Sevgili Edirne’imiz ve Trakya Yunanistan’a verilmiş. ..Aylardan beri bütün Anadolu evladlarının uğrunda kan*

⁴⁷ Vasıf (Çınar), “Hak ve Hakikat Daima Hakimdir”, *İzmir’e Doğru*, 25 Nisan 1336/1920.

⁴⁸ Vasıf (Çınar), “Tebeddül-ü Hükümet”, *İzmir’e Doğru*, 11 Nisan 1336/1920.

⁴⁹ Vasıf (Çınar), “San Remo Konferansı”, *İzmir’e Doğru*, 5 Mayıs 1336/1920.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

döktükleri kıymetli İzmir Yunan işgal kuvvetleri altında bırakılmış... Niçin ve ne hakla” diye haykırmaktadır.

Bütün bu gelişmelerden İngilizleri sorumlu tutmaktadır. Çünkü İslâmiyet’in son dayanağı ve koruyucusu olan Anadolu’yu tamamen mahvetmek İngilizler için ana gaye idi. Bu gaye ulaşmak isteyen İngilizlerin kullandıkları vasıta da Yunanlılardı. Gerçekte İngilizler de çok iyi bilmektedirler ki, bu kadar değerli bir armağanı hak etmek için Yunanlıların ne kıymetli bir zaferleri ne de bir Yunan medeniyet ve fazileti vardı. Eğer İzmir Yunanlılara bırakılacak olursa, ortaya çıkacak durumu Vasıf Bey şöyle özetlemektedir: “*İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali müsellâh bir Anadolu hareketi meydana getirdi. İzmir’in Yunan işgaline terki ise bu hareketi mütearrız ve müteceviz bir şekle sokacaktır*”⁵⁰.

D- Gazetede Yer Alan Diğer Yazı ve Haberler

İzmir’e Doğru Gazetesi, her an işgale uğrama ihtimali olan, Milli Mücadele yılları Anadolu’nun içerisinde bulunduğu yokluk ve sıkıntıları derinden yaşayan ve İzmir’e nispetle daha iç bir bölge olan Balıkesir’de yayınlanmıştır. Bu şartları taşıyan bir bölgede yayınlanan bir gazetenin, ilk bakışta, mahalli bir özellik göstermesi ve etki alanının da oldukça dar olması gerektiği kanaati hasıl oluyor. Ancak gazete nüshaları incelendiği zaman görülmektedir ki, İzmir’e Doğru Gazetesi, gerek haber içeriği gerekse etki alanı bakımından İstanbul gazetelerinden sonra belki de taşranın en etkili gazetesidir.

İşgal altında yayınlanan Türkçe gazetelerin ağzına kilit vurulurken Balıkesir’de yayınlanıp gizlice İzmir’e sokulan İzmir’e Doğru Gazetesi yurtseverlerin yanık bağına su serpiyordu.

Yayın hayatı boyunca İzmir’e Doğru Gazetesi yazı ve haber bulmakta hiç sıkıntı çekmemiştir. Bunun başlıca sebebi, gazeteyi çıkaranlardan Esat (Çınar) Bey’in, aynı zamanda Balıkesir Kuva-yı Milliye karargahının İstihbarat Müdürlüğü görevini de yürütmesidir⁵¹. Özellikle cephe haberlerinin adeta günü gününe gazetede yer almasında Esat Bey’in bu görevinin önemli bir rolü vardır.

İlk çıkışında iki sayfa olarak yayınlanan İzmir’e Doğru Gazetesi, zaman içerisinde dört, hatta bazı sayılarında altı sayfa olarak yayınlanmaya başlamıştır. Balıkesir Bölgesi Kuva-yı Milliyesi’nin resmi yayın organı olarak çalışan İzmir’e Doğru, Anadolu’daki bütün Kuva-yı Milliye (İzmir, Balıkesir, Adana, Trabzon, Aydın, Nazilli, Trakya v.s) haberlerini vermiştir.

İzmir’in Şimal Cephesi’nin meydana gelmesinde önemli rol oynayan Balıkesir Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Cemiyeti’nin topladığı kongrelerden üçüncü ve dördüncüsünün toplanma haberi, üzerinde çalışma yaptığı konular, alınan kararlar, yayınladığı beyannameler İzmir’e Doğru aracılığıyla halka duyurulmuştur. Ayrıca Balıkesir Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Hareket-i Milliyesi’nin de faaliyeti yayınlanarak, halkla Kuva-yı Milliye Hareketi bütünleştirilmiştir. Karesi Sancağı’nda faaliyet gösteren ve Kuva-yı Milliye’nin insan kaynağı olan “İdman Yurdu”, “Çalışma Derneği”, cephe gerisinde önemli bir görevi üstlenen “Kadınlar Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”nden de haberler vererek yakın tarihimizin aydınlatılmasında önemli rol oynamıştır⁵².

Sansürden uzak olması nedeniyle, gerek İstanbul’da gerekse İzmir’de yayınlanan gazetelere nispetle yazı ve haberlerini daha rahat ve baskıdan uzak bir ortamda verebiliyordu. Hatta sansür nedeniyle İstanbul’da yayınlanma imkanı bulamayan yazı ve haberler Balıkesir’e gönderiliyor ve burada İzmir’e Doğru Gazetesi’nde yayınlanıyordu. Bu yazılardan bir tanesi de, Fransız yazar Pierre Loti tarafından kaleme alınan ve Recaizade Ercüment Ekrem Bey’in

⁵⁰ Vasıf (Çınar), “Muâhade-i Sulhiye”, *İzmir’e Doğru*, 23 Mayıs 1336/1920.

⁵¹ Coşar, *Milli Mücadele Basını*, s. 27.

⁵² Şerafettin Yılmaz, “Mustafa Necati ve İzmir’e Doğru”, *Mustafa Necati Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu*, Ankara 1991, s. 219.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

tercüme ettiği “*Bize Lazım Olan Müttefikler*” başlığını taşıyan yazıdır. İlk makalenin üzerinde “*Bu makale sansürün mevcudiyeti dolayısıyla hafiyen neşri tevzi olunmuştur*” kaydı bulunan bu yazı dizisi, sansür nedeniyle İstanbul’da yayınlanamayınca Balıkesir’e gönderilmiş ve İzmir’e Doğru Gazetesi’nde 3 Ocak 1920 tarihinden itibaren haftalarca yayınlanmıştır.

Dış haberler açısından gazeteye baktığımızda ise, özellikle Türklerin yaşadıkları yerlerle ilgili ciddi haber ve yazıların gazetede yer aldığını görmekteyiz. Bunun yanında Arap halklarının yaşadığı yerlerle ilgili olarak ta, Arap basını ciddi şekilde izlenmiştir. Anadolu’yu işgal eden ve İzmir’e Yunan askerlerinin çıkmasına izin veren İtilaf Devletleri nedeniyle de Avrupa basını, “Avrupa Matbuatı” adı altında gazetede geniş olarak yer almıştır. İzmir’e Doğru Gazetesi’nin bu kadar geniş bir haber çeşitliliğine sahip olmasında ve dış basının bu kadar geniş olarak taranmasında şüphesiz İstanbul’dan sağlanan desteğin önemi büyüktür. Gazete klişelerinin yapılması için her İstanbul’a gönderildiğinde, klişelerle birlikte İstanbul’dan yazı ve haberler de gelmekteydi⁵³.

İzmir’e Doğru Gazetesi’nde yayınlanan yazı ve haberleri ana hatlarıyla şöyle tasnif etmek mümkündür:

1. İzmir İle İlgili Haber ve Yazılar

İzmir’e Doğru Gazetesi’nde en fazla haber ve yazı İzmir hakkında yayınlanmıştır. 16 Kasım 1919 tarihli ilk nüshanın ilk yazısı “*İzmir’e Doğru*” başlığını taşımakta idi. Gazetenin neden yayınlanma gereği duyulduğunun açıklandığı bu yazıda; temel amacın İzmir’in kurtarılması olduğu ifade edilerek, “*Anadolu’nun gözbebeği, Türk’ün mübarek yurdu İzmir’in içinde ağlayan anne ve kardeşleri susturmadan, orada mahvedilmek istenen hissiyatımızı kurtarmadan*” bu mücadeleden vazgeçilmesi mümkün değildi. İzmir sefil bir düşmanın saldırısı karşısında ezilirken, Paris Barış Konferansı’nda Türkün sesi işitilmemişti. Gerek nüfus bakımından ve gerekse emlak ve arazi bakımından açık ara üstünlüğün Türklerde olduğu ortada iken, “*İzmir’in semasına doğru yükselen minareler İzmir’in bir İslâm ve Türk diyarı olduğunu ilan ederken, İzmir’in bütün muhitini saran mezarlıklarda yüz binlerce İzmirli Türk yatarken*”, bütün bu gerçeklere rağmen Yunan zulmüne ve Yunan idaresine karşı olan hareketin lüzumsuz olduğunu söylemek mümkün değildir. Sonuç olarak “*Türk diyarında mavi ve beyazın hakimiyetini Hükümetçe kabul etmek, Türkün ruhuna zehirli hançer saplamaktır*”⁵⁴.

Yunanlılar sadece İzmir’de işgal ve mezalim yapmamakta, aynı zamanda Osmanlı Meclis-i Mebusanı için İzmir milletvekillerinin seçilmelerini de engellemektedir. Hukuki açıdan önemli sonuçlar doğurabilecek ve gelecekte İzmir’de Yunan idaresinin kalıcı olmasını ve devamında da İzmir’in Osmanlı coğrafyasından ayrılmasının altyapısını oluşturacak olan bu karar, İstanbul Hükümeti tarafından İtilaf Devletleri katında protesto edilmişti⁵⁵.

İzmir’in işgali, ile birlikte Yunanlıların bölgede uyguladıkları mezalim ve baskıdan dolayı, yüz binlerce Türk, mülteci olarak yollara dökülmüşlerdi. İzmir mültecileri için ilk yardım eli Hilal-i Ahmer tarafından uzatılmıştı. Bu mültecilerin iskan ve iaşeleri için iki yüz bin lira ayırdığı gibi seyyar Hilal-i Ahmer heyetleri de bu mültecilerin buldukları yerlere hareket etmek üzereydiler⁵⁶.

4 Nisan 1920 tarihli gazetede yer alan ve İzmir’in Anadolu için ne kadar önemli olduğunu açıklayan başyazının başlığı “*İzmirsiz Anadolu Yaşayamaz*” idi. Anadolu ticaretinin yegane “*mahreç-i iktisadisî*” olan İzmir’den mahrum bir

⁵³ Coşar, *Milli Mücadele Basını*, s. 31.

⁵⁴ “İzmir’e Doğru”, *İzmir’e Doğru*, 16 Teşrin-i sani 1335/Kasım 1919.

⁵⁵ “İzmir İntihabı”, *İzmir’e Doğru*, 30 Teşrin-i sani 1335/Kasım 1919.

⁵⁶ “Hilal-i Ahmer Faaliyeti”, *İzmir’e Doğru*, 30 Teşrin-i sani 1335/Kasım 1919.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

Anadolu'nun yaşayabileceğini düşünmek safıktan başka bir şey olmazdı. Yüzde seksen sekiz derecesinde bir Türk nüfus yoğunluğu bulunan İzmir'de, Yunan işgali başladıktan sonra Türkler için rahat ve huzur kalmamıştı. Bundan sonra artık Türkler için iki yol vardır. Ya Yunanlıların bu istilalarına boyun ederek yavaş yavaş mahvolmak ya da göğsünü siper ederek Yunanlıların hücumlarına mukavemet etmek ve bu suretle Anadolu'da bin senelik şerefli tarihini kurtarmak.

Anadolu halkı ikinci yolu seçmiş ve harekete geçmişti. Avrupalı devletlerin, Anadolu'da meydana gelen bu hareketlenmelerden şikayet etmeye hakları yoktu. Zira bütün bu galeyanın sebepleri kendileriydi. Eğer İtilaf Devletleri, Anadolu'nun her tarafını "zehirli yılanlar gibi" işgale başlamasalar, Türkler kendi medeni gelişmelerini sağlamaktan başka bir düşünceye sahip olmayacaklardı. Şu anda Anadolu'da barışı sağlamanın tek yolu, İzmir'i terk etmektir. Türklerin bütün ümitleri yine silahlarındaydı. Zira Anadolu tamamen mahvolmadan İzmir koparılamayacaktı⁵⁷.

2. İstanbul İle İlgili Haber ve Yazılar

İstanbul'un geleceği ile ilgili olarak Fransa ve İtalya basınında, İstanbul'un Türklere bırakılmasının Avrupa Devletlerinin çıkarları açısından daha uygun olacağı ile ilgili olarak haberlerin yer alması üzerine, İzmir'e Doğru, bu haberlerden yaptığı bir seçmeyi sütunlarına taşımıştı.

Bu haberlerin genelinde, İstanbul'un geleceği ile ilgili olarak henüz kesin bir kararın verilmediği ifade edilirken, İstanbul'un Türklere bırakılmasının özellikle İngiltere'nin menfaatleri açısından önemli olduğu vurgulanıyordu. Bu haberlerde, İstanbul'un neden Türklere kalması gerektiği düşüncesi birkaç açıdan ele alınıyordu:

Öncelikle, Osmanlı Devleti'nden sonra en fazla Müslüman nüfusu içerisinde barındıran İngiltere, İstanbul'un Türklere alınması durumunda çok ciddi bir iç karışıklıklarla karşı karşıya bırakırdı ki, İngiliz yöneticilerin bunu düşünmemiş olmaları mümkün değildi.

İkinci olarak, İstanbul'un Türklere alınması durumunda; Rusya'daki Bolşevik idaresine karşı yürütülen mücadelede Müslümanların desteğini alma şansı kalmayacaktı.

Son olarak da; İstanbul üzerindeki Osmanlı hakimiyetine son verme kararı için zaman oldukça erkendi ve böyle bir karar alınması durumunda Halife'nin İstanbul'dan çıkarılması gerekecekti ki bu durumda da İslâm aleminde ortaya çıkacak karışıklıkları göze almak gerekecekti⁵⁸.

İstanbul'un Türklere bırakıldığına dair haberlerin İzmir'e Doğru'da yer almasına daha sonraki günlerde de devam edildi. Londra Konferansı'nın toplandığı tarihlerde, İstanbul'un kesin olarak Türklere bırakılacağına dair bir yazı, İzmir'e Doğru Gazetesi'nin 20 Şubat 1920 tarihli nüshasında yer alıyordu. Bu yazıya göre; "Garp diplomatları nihayet şarkın sesini duyabilmişlerdi". Londra Konferansı İstanbul'un Türklere bırakılmasına karar vermişti. İstanbul'un geleceği, bir seneden beri bütün Anadolu'yu silah başında tutan büyük bir endişe idi. Bu endişe etrafında ilahi bir azim ile toplanan Türk ve Müslüman alemi, nihayet bütün fedakarlığının ilk semeresini almıştı.

İstanbul'un geleceği meselesi sadece Anadolu'yu değil, Fas'tan Çin hudutlarına kadar dünyadaki bütün Müslümanları ilgilendirmekte idi. İstanbul'un Türklere alınması, Türk hayatını felce uğrattı ki bu da, medeniyet aleminin gelişmesine katkı sağlamış bir milleti mahvetmek demektir⁵⁹.

⁵⁷ "İzmirsiz Anadolu Yaşayamaz", *İzmir'e Doğru*, 4 Nisan 1336/1920.

⁵⁸ "İstanbul'un Mukadderatı ve Avrupa Matbuatı", *İzmir'e Doğru*, 17 Kanun-ı sani 1336/Ocak 1920.

⁵⁹ "İstanbul Türklere Bırakılıyor", *İzmir'e Doğru*, 20 Şubat 1336/1920.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*

Ancak bütün bu yazı ve haberlerin aksine, 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul İtilaf Devletleri tarafından resmen işgal edildi. Bu işgal, bütün Anadolu’da olduğu gibi Balıkesir’de de çok sert tepkilerle karşılanmıştı. Bu tepkileri, işgalden üç gün sonra çıkan İzmir’e Doğru’nun sayfalarına taşıyan ise Vasıf (Çınar) Bey’dir. Almanlara, Bulgarlara ve bütün mağlup milletlere kural ve uygulamaların Türklere uygulanmasını, dini hassasiyetlere bağlayan Vasıf Bey, “*Türk milletinin kusuru Müslüman olması mıdır?*” diye sormaktadır. Eğer medeniyet ve adalet denilen esaslar zehirli birer yalanlar değilse İslâm aleminin bu kadar çiğnenmesine insanlık vicdanı müsaade etmeyecekti⁶⁰.

İzmir’e Doğru, İstanbul’un işgalinden dolayı sadece İngilizleri değil, onlarla birlikte Damat Ferit Paşa Hükümetini ve Milli Mücadele aleyhtarları gazeteciler içerisinde kalemi en yıkıcı olan Ali Kemal’i de suçlamaktadır. İstanbul’da İngilizlerle birlikte hareket eden Damat Ferit Paşa Hükümeti, memleketin ne kadar münevver ve fedakar evlatları varsa hepsini birer bahane ile tutuklatmaktadırlar. İngilizler de 15 ila 45 yaş arası erkeklerin Anadolu’ya geçmesine müsaade etmemektedir⁶¹.

3. Seçimler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İle İlgili Haber ve Yazılar

İstanbul’un 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmesi üzerine, Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı çalışmalarına ara vermişti. Bu gelişmeler karşısında Mustafa Kemal Paşa bir beyanname yayınlayarak Ankara’da toplanacak Meclis için seçimlerin yapılmasını istemiştir.

Mustafa Kemal Paşa’nın bu beyanname, İzmir’e Doğru’nun 21 Mart 1920 tarihli nüshasında sevinçle haber verilmektedir. Habere göre; on beş gün içinde Ankara’da bir “*Meclis-i Milli*”nin açılması için Heyet-i Temsiliye’ce her tarafa tebligatlar yapılmıştı. Bunun için her liva müntehib-i sanilerini, mahalli Müdafaa-i Hukuk heyetleri, belediye ve meclis idare azalarıyla birlikte beş milletvekili seçerek Ankara’ya göndereceklerdi. Böylece pek yakın bir zamanda “*bütün mukadderât-ı milliyemize amil olacak bir Meclis-i Milli’nin içtimasına muvaffakiyet hasıl olacaktı*”⁶².

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 23 Nisan’da açılma haberi, iki gün sonra, 25 Nisan’da yayınlanan İzmir’e Doğru Gazetesi’nde, “*Meclis-i Milli-i Kebirimizin Küşadı*” başlığıyla verilmişti. İngilizler ve Damat Ferit Paşa Hükümeti’nin zulüm ve baskıları sonucu kapatılan Meclis-i Mebusan’ın yerine “*milli hakimiyetimizin mümessili olmak üzere*” Ankara’da, bütün vilâyet ve liva temsilcilerinden oluşan Büyük Millet Meclisi açılmıştı. Bu açılış nedeniyle, Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa tarafından Karesi Müdafaa-i Hukuk Başkanlığına gönderilen telgraf, haber olarak yayınlanmıştır. Bu telgrafta Mustafa Kemal Paşa, Meclisin açılması nedeniyle Ankara’da yapılan törenlerden bahsederek, Ankara dışındaki yerlerde de yapılması istenen törenler hakkında bilgi vermektedir. Nitekim bu telgrafta istenenlere uygun olarak, camilerde hatm-ı şerifler kıraat edilmiş, Cuma namazından sonra da Heyet-i Merkeziye Reisi Vehbi Bey tarafından, mevcut durum hakkında halkı aydınlatıcı bir konuşma yapılmıştı. Namazdan sonra da Hükümet Dairesi’nde Belediye Başkanı ziyaret edilmiş ve davullar çalınarak Meclisin açıldığı her tarafa ilan edilmişti⁶³.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılması, İzmir’e Doğru’da başyazı olarak da yer almıştır. Vasıf Bey tarafından yazılan başyazı da; bütün gelişmelerden İngilizleri sorumlu tutmakta ve İstanbul’un işgali ile üç yüz elli milyon Müslümanın “*şuursuz*” bırakılmak istediğini ifade etmektedir. Fakat bu

⁶⁰ Vasıf (Çınar), “Sevgili İstanbul”, *İzmir’e Doğru*, 19 Mart 1336/1920.

⁶¹ “Payitahtımızın Vaziyeti”, *İzmir’e Doğru*, 18 Nisan 1336/1920.

⁶² “Ankara’da Meclis-i Milli”, *İzmir’e Doğru*, 21 Mart 1336/1920.

⁶³ “Meclis-i Milli-i Kebirimizin Küşadı”, *İzmir’e Doğru*, 25 Nisan 1336/1920.

Turkish Studies

işgal ve Yunanlıların yapmasına müsaade ettikleri mezalime rağmen Türkler gerekli olan tepkileri her alanda vermekteydiler ve bunun en önemlilerinden birisi de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması idi. "23 Nisan tarih-i millisinde Anadolu'nun selahiyettar mümessillerinden terkip ederek müzakeratına başlayan Büyük Millet Meclisi, artık bütün milletin yegane istinadgahı ve dimağıdır"⁶⁴.

4. Anzavur Ayaklanması

İzmir'e Doğru Gazetesi'nin yayınlandığı tarihlerde Balıkesir ve civarını en fazla tehdit eden hadise Anzavur ayaklanmasıdır. İzmit Mutasarrıflığında bulunmuş Emekli Jandarma Binbaşısı olan Bigalı Ahmet Anzavur; İstanbul Hükümeti'nden aldığı güç ve İngilizlerden aldığı destekle Susurluk-Manyas-Gönen bölgesinde Kuva-yı Milliye'ye karşı harekete geçmişti. Bu bölge halkının kendi aralarındaki anlaşmazlıklardan da faydalanan Anzavur'un ayaklanması, henüz teşkilatlanma aşamasında olan Kuva-yı Milliye ve Milli Mücadele için oldukça tehlikeli bir durum arz ediyordu. Hatta İzmir'e Doğru'nun başyazılarını yazan Mustafa Necati Bey, Anzavur isyanının en yoğunlaştığı dönemlerde cepheye giderek bizzat müfreze komutanı olarak çatıllamalara katılmıştır.

Ekim 1919-Haziran 1920 tarihleri arasında fasılalarla devam eden Anzavur isyanı, İzmir'e Doğru Gazetesi'nin yayınlandığı zaman dilimine denk gelmesi ve önemi nedeniyle adeta gazetenin her nüshasında bu isyanla ilgili haberlere rastlamak mümkündür.

İzmir'e Doğru Gazetesi'nde Anzavur ile ilgili haberlerin genel özellikleri şu noktalarda toplanmakta idi:

Merkezi İstanbul'da bulunan bu hain teşkilatın ana gayesi, içeride birtakım çatışmalar meydana getirerek ortaya çıkacak durumdan yararlanmaktı. Halkın Kuva-yı Milliye lehine temayüller gösterdiği bir dönemde bu tür hadiselerin ortaya çıkması da manidardı. Dindarlık ve İslâmiyet perdesi altında faaliyet gösteren Ahmet Anzavur'un halkı tahrik ettiği noktalar şunlardı:

"Muntazam Yunan kuvvetleri karşısında milli kuvvetlerle mukavemet etmek mümkün değildi. Bu milli teşkilat, hain birtakım İttihatçıların memleketi soymak için ihdas ettikleri fırıldaklardır. Padişahımız buna razı değildir. Halifenin bende fermanı vardır. Emrediyor, millet silahlansın ve bu İttihatçılardan memleketi korusun"⁶⁵.

Bundan sonraki sayılarda, Anzavur hadisesinin seyrine dair haberler verilmektedir. Rahmi Bey ve Çerkez Ethem'in, Anzavur isyanını bastırmak için yaptıkları çalışmalar geniş bir şekilde gazete sütunlarında yer alıyordu. Özellikle, dini konularda yoğun bir şekilde propaganda yapan Ahmet Anzavur'un bölge halkı üzerinde etkili olmasını engellemek için, Anzavur'un bölgede yaptığı baskılar ve halkın can, mal ve namusuna yönelik faaliyetlerini anlatan yazılara da yer verilmektedir. Ayrıca Anzavur hakkında bölge halkından gelen şikayetlerde yayınlanarak bu isyanın halk katında zemin bulmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır⁶⁶.

Mayıs 1920 tarihi itibarıyla Anzavur isyanının tamamen bastırılması ile, Balıkesir ve civarı rahat bir nefes alabilmiştir. Artık bu tarihten itibaren Anzavur hadisesi ile ilgili haberler İzmir'e Doğru'da yer almayacaktır.

Sonuç

16 Kasım 1919-27 Haziran 1920 tarihleri arasında 74 sayı olarak Balıkesir'de yayınlanan İzmir'e Doğru Gazetesi, Milli Mücadele içerisinde birçok açıdan oldukça önem arz eden bir yayın organıdır.

⁶⁴ "Büyük Millet Meclisi", *İzmir'e Doğru*, 2 Mayıs 1336/1920.

⁶⁵ "Anzavur Ahmet Hadisesi", *İzmir'e Doğru*, 20 Teşrin-i sani 1335/Kasım 1919.

⁶⁶ "Anzavur ve Hempâlarının Şikayet ve Melanetleri", *İzmir'e Doğru*, 28 Nisan 1336/1920.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008

Öncelikle, İzmir’in işgalinden sonra Balıkesir’de aktif bir şekilde faaliyet gösteren Balıkesir Kuva-yı Milliyesi’nin resmi yayın organı olarak yaptığı yayınlarda halkın maneviyatını ve moralini destekleyerek Kuva-yı Milliye’nin daha güçlü bir şekilde hareket etmesini sağlamıştır.

Cephelerden adeta günü gününe haberler vererek gelişmelerden halkı haberdar etmiş ve zafere olan inancıyla da halkın içerisinde yapılabilecek olumsuz propagandaların önünü kesmiştir.

Gerek Anadolu içinden ve gerekse dış basından haberler vermek suretiyle halkın bilgilmesini sağlamıştır.

Ankara’nın ve TBMM’nin yayınladığı yazıları sütunlarına taşıyarak, halk ile TBMM arasındaki bağların kuvvetlenmesini sağlamıştır. Halkın desteğini temel alarak hareket eden ve bu şekilde kendisini meşrulaştıran TBMM için bu yayınlar oldukça kıymetli idi.

İtilaf Devletleri ve özellikle de Yunanlıların Anadolu’da yaptıkları baskı ve mezarlı, yayınlamak suretiyle hem o dönem için yapılanlar kaydedilmiş ve bunlara karşı direnme odaklarının oluşmasına katkıda bulunmuş hem de bu yapılanların gelecek nesiller tarafından da unutulmaması sağlanmıştır.

Nihayet, Milli Mücadele’nin hangi şartlar altında kazanıldığı ve halkın bu mücadele esnasındaki durumunu incelemek isteyen araştırmacılar için İzmir’e Doğru Gazetesi oldukça fazla sayıda bilgi ve doküman vermektedir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, Zeki, Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını (30 Ekim 1918-8 Eylül 1922), Ankara 1989.
- Baran, Tülay Alim, Vasıf Çınar ve İzmir’e Doğru Gazetesi Yazıları, İstanbul 2001.
- Coşar, Ömer Sami, Milli Mücadele Basını, İstanbul (Tarihsiz).
- Çarıklı, Hacim Muhittin, Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı’nın Kuvayı Milliye Hatıraları, Ankara 1967.
- Eski, Mustafa, Mustafa Necati Bey’in Kastamonu’daki Çalışmaları, Ankara 1990.
- İlgürel, Mücteba, Milli Mücadele’de Balıkesir Kongreleri, İstanbul 1999.
- İzmir’e Doğru Gazetesi.
- Mustafa Necati Bey Sempozyumu 9-11 Mayıs 1991-Kastamonu, Ankara 1991.
- Öktem, Haydar Rüştü, Mütareke ve İşgal Anıları (Haz: Zeki Arıkan), Ankara 1989.
- Özalp, Kazım, Milli Mücadele I, Ankara 1985.
- Şimşir, Bilâl N., Bizim Diplomatlar, Ankara 1996.
- Türk Parlamentosu Tarihi, T.B.M.M. II. Dönem 1923-1927, C. III, Ankara 1995.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/1 Winter 2008*